

Republika e Kosovës
Republika Kosovo - Republic of Kosovo
Kuvendi - Skupština - Assembly

Ligji Nr. 04/L-191

PËR BLEGTORINË

Kuvendi i Republikës së Kosovës;

Në mbështetje të nenit 65 (1) të Kushtetutës së Republikës së Kosovës,

Miraton,

LIGJ PËR PËR BLEGTORINË

KREU I
DISPOZITAT E PËRGJITHSHME

Neni 1
Qëllimi

1. Qëllimi i këtij ligji është mbrojtja, përmirësimi dhe ruajtja e cilësive të burimeve gjenetike të kafshëve me synim të nxitjes së fermerëve për shtimin e prodhimeve blegtorale, përmirësimin e cilësisë së prodhimeve blegtorale dhe ruajtjen e ndryshueshmërisë gjenetike të kafshëve.

2. Me këtë ligj përcaktohen kushtet dhe praktikat blegtorale, për një mbarështim të mirë të kafshëve në fermë, metodat dhe teknologjitë e mbarështimit të kafshëve, kushtet për hartimin dhe miratimin e programeve racore, ndryshimet dhe ruajtja e cilësive të kafshëve, ruajtja e ndryshueshmërisë gjenetike dhe racat autoktone, shërbimet shkencore dhe profesionale në blegtori, banka gjenetike për kafshët, ndërmarrjet e mbarështuesve të kafshëve, tregu dhe tregtimi i materialeve racore, inspektimi dhe fondet e nevojshme për këtë qëllim.

Neni 2

Fusha e veprimit

1. Ky ligj zbatohet me qëllim të përcaktimit të bazës ligjore për mbarështimin e gjedheve, derrave, dhenve, dhive, njëthundrakëve, lepujve dhe shpezëve - në vijim si kafshë të fermës, i cili do të siguroj:

1.1. mbarështimin, përmirësimin e prodhimit të kafshëve, tregtimit të kafshëve të racave të pastërta dhe materialin gjenetik;

1.2. ruajtjen e biodiversitetit të kafshëve të fermave dhe bankave të gjeneve të kafshëve të fermave;

1.3. marrëdhëniet ndërmjet prodhuesve të bagëtive dhe industrisë së përpunimit të prodhimeve blegtorale në bazë të klasifikimit të standardizuar dhe sistemeve të kategorizimit për çmimin e prodhimeve blegtorale.

2. Objektivat sipas këtij ligji në veçanti janë:

2.1. përmirësimi dhe ruajtja e karakteristikave të bagëtive duke marrë parasysh vitalitetin e tyre;

2.2. ruajtjen e biodiversitetit gjenetik dhe racave autoktone;

2.3. prodhim i mjaftueshëm dhe cilësor i prodhimeve blegtorale;

2.4. praktikatat e ekonomisë së qëndrueshme blegtorale;

2.5. sigurimi i biodiversitetit në ekonominë blegtorale;

2.6. parandalimin e bashkëgjaksisë në mbarështim të kafshëve;

2.7. implementimin e standardeve mjedisore dhe hapësirës në ekonominë blegtorale;

2.8. realizimin e të drejtave dhe përgjegjësisë të mbarështuesve dhe ndërmarrjet blegtorale;

2.9. implementimin e hulumtimit në blegtori;

2.10. përdorimin e rezultateve të punës profesionale, hulumtuese dhe shërbimeve këshillimore në blegtori.

2.11. aplikimin e sistemeve të informacionit në fushën e blegtorisë;

2.12. rregullimin e tregtisë me material racore dhe prodhime blegtorale.

2.13. ngritjen e përfitimit dhe konkurrencës.

Neni 3 Përkufizimet

1. Shprehjet e përdorura në këtë ligj kanë këtë kuptim:

1.1. **Raca autoktone** - racat e kafshëve të fermës, me origjinë në territorin e Republikës së Kosovës;

1.2. **Bioteknologjitë shtazore** - të gjitha metodat bioteknologjike dhe/ose procedurat e lejuara në mbarështimin e kafshëve të fermës;

1.3. **Provat biologjike** - provat, që përcaktojnë frekuencën e gjeneve specifike, në përputhje me rregulloret dhe programet racore;

1.4. **Biodiversiteti në kafshët e fermës** - llojlojshmëria në të gjitha format e saj, i përbërë nga diversiteti gjenetik i specieve, që u përket kafshëve të fermës;

1.5. **Kafshët e fermës** - kafshët, që rriten nën mbrojtjen dhe kujdesin e njeriut, për t'u përdorur prej tij;

1.6. **Standardet etologjike** - kërkesat minimale, që lejojnë sjelljen karakteristike të specieve dhe mirëqenien e kafshëve të fermës;

1.7. **Përmirësimi gjenetik** - ndryshimi i një popullate, si rezultat i përmirësimit të tipareve të trashëgueshme të kafshëve të fermës;

1.8. **Vlera gjenetike e një kafshe** - vlera e shprehur e gjenotipit të vetë kafshës;

1.9. **Rezervë gjenetike** - numri minimal i kafshëve të të dyja gjinive, doza e spermës, vezët dhe embrionet, që mbahen në ruajtje për qëllime të programit racor, për të siguruar ndryshueshmërinë e vazhdueshme gjenetike për çdo racë të veçantë dhe riprodhimin e kafshëve të fermës në rrethana të veçanta;

1.10. **Variabiliteti gjenetik** – ndryshueshmëria e tërësisë së gjeneve;

1.11. **Bankë gjenetike** - mjedisi ku ruhet dhe mbahet nën kontroll materiali racor për të ruajtur biodiversitetin e kafshëve të fermës;

1.12. **Testi gjenetik** - përcaktimi i pranisë së një gjeni të caktuar te kafsha;

1.13. **Njësia blegtorale** - njësia e përshkruar e krahasimit ndërmjet specieve dhe kategorive të kafshëve të fermave;

1.14. **Heterozis** - shtim i pjellorisë, rritjes, vitalitetit dhe cilësive të tjera të pasardhësve nga prindër gjenetiki të ndryshëm;

1.15. **Regjistri i fermës** - një dokument i përcaktuar, që përmban informacionin për kafshët e fermës blegtorale;

1.16. **Fermer** - personi fizik ose juridik, që ka në pronësi dhe/ose kujdeset për kafshët e fermës;

1.17. **Kryqëzimi i kafshëve të fermës** - çiftëzimi i kafshëve gjenetiki të ndryshme;

1.18. **Spermë e përzier** - sperma e bashkuar e dy ose më shumë riprodhuesve meshkuj të të njëjtit lloj;

1.19. **Qendër e prodhimit të spermës** - njësi e miratuar për prodhimin e spermës, e cila mban dhe/ose shfrytëzon riprodhues për vjeljen, përpunimin, ruajtjen dhe shpërndarjen e spermës;

1.20. **Bashkëgjakësia** - është çiftëzimi i kafshëve të një gjaku, që kanë një paraardhës të përbashkët, të njohur;

1.21. **Riprodhues** - kafshë i vlerësuar, i seleksionuar dhe i provuar, që plotëson të gjitha kushtet e një programi racor të miratuar;

1.22. **Vlerë racore** - pjesa e vlerës gjenetike të kafshës, e cila u kalon pasardhësve;

1.23. **Material racor** - një kafshë race, sperma, qelizat ve, embrionet dhe vezët e shpendëve për çelje;

1.24. **Provë krahasuese** - procedura e zgjedhur për matjen dhe krahasimin e tipareve ndërmjet racave, linjave ose kryqëzimeve brenda të njëjtit lloj të kafshëve të fermës, si dhe ushqimeve ose shtojcave ushqimore dhe pajisjeve;

1.25. **Tregtim** – shitja ose çdo transferim i pronësisë mbi kafshën, materialeve racore, produkteve të tyre dhe lëndëve të para të një personi tretë;

1.26. **Popullacioni** - grup kafshësh të fermës, që janë përfshirë në të njëjtin program racor;

1.27. **Mbarështimi** - mbajtja dhe kujdesi për kafshët e fermës;

1.28. **Mbarështues** - personi fizik ose juridik, i cili merret me mbarëshkrimin e kafshëve të fermës dhe, zakonisht, është pronari i tyre;

1.29. **Programi racor** - metodat dhe masat e mbarëshkrimit të llojeve apo racave specifike të kafshëve;

1.30. **Libri Amëz** - baza e të dhënave, informacioni elektronik ose dokumente të shkruara, që përmbajnë të dhënat ose listën e kafshëve të racës, të cilat përmbushin kërkesat e përcaktuara në programin racor dhe që janë seleksionuar si riprodhues;

1.31. **Programi i seleksionimit** - metoda e testimit, seleksionimit dhe plani i përdorimit të kafshëve të vlerësuara, të seleksionuara dhe të njohura me qëllim të arritjes së objektivave të programit racor;

1.32. **Prova në kafshët e fermës** - praktika e matjes së tipareve dalluese të kafshëve të fermës;

1.33. **Stacion prove** - njësi e miratuar, ku kryhen prova krahasuese të tipareve dalluese të kafshëve të fermës për përzgjedhjen e riprodhuesve;

1.34. **Import** - çdo hyrje e materialit racor në pikat e kalimit kufitar doganor të Republikës së Kosovës, me përjashtim të hyrjeve për shkak të tranzitit dhe importeve të përkohshme për konkurse dhe panaire;

1.35. **Standardet zoohigjienike** - kushtet minimale zoohigjienike për mbajtjen e kafshëve të fermës;

1.36. **Prodhimet me origjinë shtazore** -qumështi, mishi, vezët, leshi dhe prodhime të tjera me origjinë nga kafshët e fermës;

1.37. **Racë** - nënspecie e kafshëve të fermës, fenotipike ose gjeografike, e karakterizuar nga një frekuencë gjenetike, e cila i dallon këto kafshë nga kafshët e tjera të të njëjtit lloj;

1.38. **Linjë** - grupi i kafshëve të fermës, të cilat kanë një tipar ose disa tipare të përbashkëta, që i dallon ato nga kafshët e tjera të së njëjtës racë;

1.39. **Fermë blegtorale me sistem të mbarështimit konvencional** - ferma blegtorale, që lejon zbatimin e sistemeve të përshtatshme të mbarështimit, kujdesit, ushqimit dhe stimuluesve të prodhimit;

1.40. **Fermë blegtorale me sistem të mbarështimit organik të kafshëve të fermës** - ferma blegtorale, e cila praktikon mbarështimin e kafshëve, sipas metodave dhe procedurave natyrore të përcaktuara në Ligjin për Bujqësi organike nr.04/L-085;

1.41. **Qendrat për ruajtjen e spermës** - ndërmarrje të aprovuara të vendosura në Republikën e Kosovës dhe/apo në një vend të tretë, ku sperma ruhet për përdorim në mbarësim artificial;

1.42. **Regjistri i kafsheve hibride** – Libri amëz për riprodhuesit e derrave hibrid.

1.43. **Blegtoria** – veprimtari e prodhimitarisë bujqësore e cila bazohet në mbarështimin e kafshëve shtëpiake për shfrytëzim ekonomik, prodhimin e ushqimit dhe nënprodukteve duke marrë parasysh vetitë biologjike të kafshëve dhe kërkesat etologjike të tyre.

1.44. **Jashtëqitjet e kafshëve** - bajga dhe urinë të cilat përdoren si pleh apo pleh i lëngshëm dhe amorf.

1.45. **Riprodhimi i kafshëve** - proces biologjik i shumimit seksual gjatë të cilit individut e gjinive të ndryshme të llojit të njëjtë krijojnë pasardhës me veçori të kombinuara gjenetike të prindërve të tyre.

1.46. **Ministria** – Ministria e bujqësisë, pylltarisë dhe zhvillimit rural.

KREU II

RRITJA E KAFSHËVE TË FERMAVE

Neni 4

Udhëzimet dhe implementimi i rritjes

1. Rritja e kafshëve do të praktikohet me pikë vështrimin që të arrihet qëllimi dhe objektivat e ekonomisë blegtorale sipas nenit 2, të këtij ligji, duke ruajtur pjellorinë e tokës bujqësore dhe natyrën, dhe duke siguruar përmirësime të vazhdueshme në cilësinë e jetës njerëzore.
2. Mbajtësit dhe rritësit e kafshëve do të praktikojnë rritje të kafshëve sipas rregulloreve.
3. Sa herë që interesi publik kërkon që një ndërmarrje bujqësore të zhvendoset nga një lokacion në një lokacion të ri, autoriteti propozues do të sigurojë mjete për një masë të tillë.

Neni 5

Planifikimi i hapësirës për mbarështim

1. Planifikimi i hapësirës duhet të sigurojë mundësi për mbarështimin e kafshëve, në përputhje me qëllimin e mbajtjes së tyre.
2. Kushtet dhe procedurat për planifikimin e hapësirës për qëllime të mbarështimit të kafshëve do të rregullohen me akt nënligjor nga Ministria.

Neni 6

Mbarështimi në zonat e mbrojtura

1. Sa herë që një zonë me tokë bujqësore e destinuar për ekonomi blegtorale mbrohet nga një rregullore e posaçme, do të merret opinioni i Ministrit para mbrojtjes së cekur.
2. Sa herë që një rregullore që e mbron një zonë të caktuar ndërhyt me fushëveprimin apo me kushtet e rritjes, rritësit të kafshëve i takon një kompensim sipas rregulloreve që e administrojnë ruajtjen e natyrës, përmes të cilit humbja apo zvogëlimi i fitimeve nga patundshmëria gjithashtu do të përfshijë humbjen apo zvogëlimin e fitimeve nga rritja.

Neni 7

Metodat e mbarështimit të kafshëve

1. Sipas metodave të mbarështimit të kafshëve, fermat blegtorale klasifikohen në:
  - 1.1. ferma blegtorale me sistem të mbarështimit konvencional;
  - 1.2. ferma blegtorale me sistem të mbarështimit organik.
2. Në bazë të metodës së mbarështimit, fermat blegtorale përfshihen në regjistrin e prodhuesve dhe të përpunuesve të prodhimeve blegtorale me emërtimet:

- 2.1. ferma blegtorale të bujqësisë konvencionale;
- 2.2. ferma blegtorale të bujqësisë organike;
3. Regjistri i fermave blegtorale të bujqësisë organike mbahet nga ndërmarrjet e përcaktuara me Ligjin nr.04/L-085 për Bujqësi Organike Gazeta Zyrtare e Republikës së Kosovës nr.28/16 tetor 2012.
4. Kriteret e klasifikimit dhe të regjistrimit të fermave blegtorale, sipas metodës së mbarështimit konvencional, përcaktohen me akt nënligjor nga Ministri.

Neni 8 Njësia blegtorale

1. Për qëllime statistikore, subvencionet shtetërore, kalkulimin e kërkesave ushqimore dhe densitetin për hektar, përdoret njësia blegtorale,
2. Vlera e një njësie blegtorale dhe koeficienti për llogaritjen e njësisë blegtorale të një specijeje të vetme apo të kategorive të kafshëve të fermave do të përcaktohet me akt nënligjor nga Ministri.

KREU III INFRASTRUKTURA DHE PAJISJET BUJQËSORE

Neni 9 Infrastruktura bujqësore

Rritja e kafshëve kërkon infrastrukturë të përshtatshme bujqësore si rrethoja, qasje në tokën bujqësore, objekte dhe infrastrukturë blegtorale siç janë: shtigjet dhe rrugët, ndërtesa të fermës nëpër fusha, në kullota malore dhe ngjashëm. Sipas këtij ligji dhe rregulloreve tjera, një mbarështues i kafshëve mund të ndërtojë dhe të përdorë infrastrukturë të nevojshme bujqësore.

Neni 10 Madhesia e fermave

1. Sipas madhësisë, fermat ndahen në:
  - 1.1. ferma të vogla blegtorale, që mbarështojnë më pak se pesë (5) njësi blegtorale në baza ditore;
  - 1.2. ferma të mesme blegtorale, që mbarështojnë nga gjashtë (6) deri në njëzet (20) njësi blegtorale në baza ditore;
  - 1.3. ferma të mëdha blegtorale, që mbarështojnë mbi njëzet (20) njësi blegtorale të kafshëve të fermës në baza ditore.

Neni 11

Pajisjet për mbarështimin e kafshëve

1. Për sigurimin e një mbarështimi të mirë të kafshëve dhe të cilësisë së prodhimeve blegtorale përdoren pajisje të përshtatshme, sipas standardeve zoohigjienike dhe etologjike për strehimin, ushqimin, rezervën ujore, pastrimin dhe kujdesin, pajisje për rregullimin e kushteve mjedisore, lirinë e lëvizjes, pirjen e ujit, dhënien e ushqimeve dhe transportin e jashtëqitjeve të kafshëve.

2. Pajisjet e mbarështimit të kafshëve janë:

2.1. vendqëndrime të përshtatshme, bokse, pajisje për lidhjen e kafshëve, kafaze, dysheme stallash, pajisje për pirjen e ujit;

2.2. pajisjet e përshtatshme për ndriçimin, ventilimin dhe pajisje për mjelje.

3. Kërkesat e hollësishme teknike për pajisjet për mbarështimin e kafshëve dhe për kontrollin e tyre përcaktohen me akt nënligjor nga Ministria.

Neni 12

Jashtëqitjet e kafshëve dhe plehërimi

1. Jashtëqitjet e kafshëve përfshijnë bajgë dhe urinë të cilat përdoren si pleh apo pleh i lëngshëm dhe amorf.

2. Jashtëqitjet e kafshëve dhe komposti do të përdoren për plehërimin e tokës bujqësore sipas rregulloreve në një mënyrë që siguron furnizim me lëndë ushqyese për bimë si dhe mbrojtje të pjellorisë së tokës. Në një rast të tillë, jashtëqitjet e kafshëve dhe komposti nuk do të konsiderohen mbeturina.

3. Jashtëqitjet e kafshëve që nuk përdoren për plehërim sipas paragrafit 2. të këtij neni, do të trajtohen sipas rregulloreve për menaxhimin e mbeturinave.

Neni 13

Objektet për jashtëqitje të kafshëve

1. Jashtëqitjet e kafshëve do të menaxhohen në atë mënyrë që nuk rrezikohet shëndeti njerëzor dhe shtazor, mjedisi, cilësia e ushqimit dhe e prodhimeve.

2. Vend grumbullimet për jashtëqitjet e kafshëve, kompostet e ngurta e të lëngshme organike, pellgjet e urinës, depozitat e sedimenteve dhe pajisjet për përpunimin dhe trajtimin e jashtëqitjeve të kafshëve duhet të plotësojnë kërkesat e përshkruara teknike dhe teknologjike.

3. Kushtet më të detajuara teknike dhe teknologjike për objekte dhe pajisje sipas paragrafit 2. të këtij neni, si dhe menaxhimi i jashtëqitjeve të kafshëve sipas këtij neni do të përcaktohen me akt nënligjor nga Ministria.

KREU IV
AUTORITETET DHE NDËRMARRJET KOMPETENTE PËR EKONOMI
BLEGTORALE

Neni 14
Autoriteti kompetent

1. Autoriteti kompetent për ekonominë blegtorale do të jetë Ministria.
2. Ministria do të ushtrojë detyra administrative dhe të tjera sipas këtij ligji si vijon:
  - 2.1. do të zhvillojë procedura për aprovimin e ndërmarrjeve për ekonomi blegtorale sipas këtij ligji;
  - 2.2. do të ushtrojë mbikëqyrje profesionale;
  - 2.3. do të vendosë kushte për aprovimin e ndërmarrjeve për ekonomi blegtorale sipas këtij ligji;
  - 2.4. do t'i publikojë ndërmarrjet e aprovuara për ekonomi blegtorale sipas këtij ligji;
  - 2.5. do të vendosë mbi ankesat kundër vendimeve nga njësitë administrative;
  - 2.6. do të sigurojë lidhje dhe qasje në bazën e të dhënave sipas këtij ligji dhe sipas rregulloreve të aplikueshme;
  - 2.7. do të mirëmbajë bazën e të dhënave sipas këtij ligji;
  - 2.8. do të ushtrojë detyra në fushën e shërbimit këshillues bujqësor;
  - 2.9. do të ushtrojë detyra tjera në vijim dhe të nxjerr akte nënligjore për implementimin e këtij ligji.
3. Nëse, për shkak të gjendjes së jashtëzakonshme apo gjendjes së luftës, ose për shkak të fatkeqësive natyrore apo të tjera, ruajtja e materialit racor që është i nevojshëm për të siguruar kërkesat minimale për riprodhim të kafshëve të fermave të rrezikuara, apo nëse rrezikohet në një masë të madhe biodiversiteti i kafshëve të fermave në Republikën e Kosovës, Ministria mund t'ju caktojë detyra të veçanta profesionale ndërmarrjeve mbarështuese dhe mbarështuesve.

Neni 15
Ndërmarrjet blegtorale

1. Ndërmarrjet blegtorale sipas këtij ligji do të jenë si në vijim:
  - 1.1. ndërmarrjet e mbarështuesve;

1.2. ndërmarrjet e specializuara.

2. Ndërmarrjet blegtorale mund t'u bashkohen shoqatave dhe formave tjera të organizimit sipas legjislacionit në fuqi.

Neni 16

Publikimi i ndërmarrjeve blegtorale në Faqen Zyrtare

1. Ministria do të publikojë një listë të ndërmarrjeve blegtorale në faqen zyrtare të Ministrisë njëherë në vit, duke cekur emrin dhe selinë, numrin dhe datën e vendimit, fushën dhe territorin e veprimtarisë, si dhe periudhën e vlefshmërisë së aprovimit .

2. Ministria do të publikojë heqjen e aprovimit të ndërmarrjeve blegtorale në faqen zyrtare të Ministrisë.

Neni 17

Ndërmarrjet mbarështuese

Ndërmarrjet mbarështuese janë ndërmarrje që i plotësojnë kushtet e përshkruara sipas këtij ligji dhe implementojnë programet e mbarështimit.

Neni 18

Aprovimi i ndërmarrjeve mbareshtuese

1. Ministri me vendim aprovon ndërmarrjet mbareshtuese në bazë të aplikacionit të tyre, me kusht që ndërmarrjet t'i plotëson kushtet e përcaktuara.

2. Para se të merret vendimi mbi një aplikacion për aprovim, Këshilli blegtoral do të ofrojë një vlerësim profesional për programin e mbareshtimit.

3. Kushtet që përcaktohen në paragrafin 1. të këtij neni për llojet e caktuara të kafshëve të fermave do të vendosen nga Ministria.

Neni 19

Aplikacioni për aprovimin e ndërmarrjeve mbareshtuese

1. Aplikacioni për aprovimin e ndërmarrjeve mbareshtuese sipas nenit 17 të këtij ligji duhet të përmbajë:

1.1. emrin, selinë dhe statusin e ndërmarrjes mbarështuese;

1.2. fushën dhe territorin e veprimit;

1.3. emrin dhe adresën personale të përfaqësuesit ligjor të ndërmarrjeve mbarështuese;

1.4. emrin dhe adresën personale të personit përgjegjës për punën profesionale në implementimin e programit mbareshtues;

1.5. objektivën e mbarështimit;

1.6. programin e mbarështimit;

1.7. të dhëna mbi emrat dhe adresat e mbarështuesve të cilët janë anëtarë të ndërmarrjes së mbarështimit apo të cilët bashkëpunojnë me të njëjtën, si dhe të dhëna mbi numrin e kafshëve të fermave të përfshira në programin e mbarështimit.

Neni 20 **Refuzimi i aplikacionit**

1. Ministri refuzon një aplikacion për miratim të një ndërmarrje mbarështuese nëse ajo nuk i plotëson kushtet e përshkruara.

2. Ministri mund të refuzojë një aplikacion për miratim të një ndërmarrje mbarështuese nëse ndërmarrja, përmes programit të saj të mbarështimit, nuk siguron ruajtjen e një race specifike apo nëse veprimtaria e një ndërmarrje të aprovuar pengon implementimin e programit të mbarështimit të një ndërmarrje që tashmë është aprovuar për një racë specifike.

Neni 21 **Ndërprerja e lejes së miratuar**

1. Leja do të ndërpritet në bazë të një vendimi të lëshuar nga Ministri nëse:

1.1. ndërmarrja nuk i plotëson kushtet e përshkruara;

1.2. nuk arrin të sigurojë implementimin e programit të certifikuar të mbarështimit;

1.3. nëse afati kohor për të cilin është lëshuar vendimi përfundon dhe pas të cilit nuk është lëshuar vendim i ri.

2. Para lëshimit të vendimit në bazë të nën-paragrafit 1.1. dhe 1.2. të paragrafit 1. të këtij neni, Ministria do t'i përcaktoj ndërmarrjes së miratuar të mbarështimit një afat të përshtatshëm kohor për eliminimin e mangësive ose parregullsive të paraqitura. Nëse ndërmarrja e mbarështuesve nuk arrin t'i evitojë mangësitë dhe parregullsitë e paraqitura brenda një afati të caktuar kohor, Ministria do të lëshojë një vendim mbi ndërprerjen e lejes.

Neni 22 **Parimi i mosdiskriminimit**

1. Një ndërmarrje e miratuar e mbarështuesve do të përcjellë parimin e mosdiskriminimit duke:

1.1. futur secilën kafshë të fermave të pranueshme në regjistër në librin amze me kërkesë të një anëtari të ndërmarrjes mbarështuese, ose mbajtës i kafshëve ;

1.2. duke i lejuar çdo mbarështuesi, i cili mbarështon kafshë të fermave në fushëveprimin dhe territorin e ndërmarrjes së mbarështuesve dhe i cili është i gatshëm të bashkëpunojë në implementimin e programit të mbarështimit sipas rregullave të veprimit të ndërmarrjes së mbarështuesve, që të bëhet anëtar i së cilës ndërmarrje dhe të bashkëpunojë me të njëjtën në implementimin e programit të mbarështimit.

Neni 23 Ndërmarrjet e specializuara

1. Ndërmarrjet e specializuara përfaqësohen nga persona fizikë apo juridikë të cilët i plotësojnë kushtet e përshkruara me këtë ligj sa i përket objekteve, të cilat do të përcaktohen me akt nënligjor nga Ministria.
2. Ndërmarrjet të cilat mund të aprovohen sipas procedurës së përshkruar do të jenë:
  - 2.1. qendra të mbarsimit;
  - 2.2. stacionet e testimit;
  - 2.3. ndërmarrja për grumbullimin, ruajtjen dhe transplantimin e embrionëve;
3. Kushtet më të detajuara për aprovimin e ndërmarrjeve do të vendosen me akt nënligjor nga Ministria.

Neni 24 Ndërprerja e aprovimit

1. Aprovimi do të ndërpritet në bazë të një vendimi të lëshuar nga Ministri nëse:
  - 1.1. ndërmarrja e specializuar nuk i plotëson kushtet e përshkruara;
  - 1.2. për shkak të mangësive dhe parregullsive të shfaqura në punë, ndërmarrja e specializuar nuk arrin të sigurojë implementimin e aktiviteteve për të cilat është njohur;
  - 1.3. afati kohor për të cilin është nxjerr vendimi për aprovim përfundon dhe pas të cilit nuk është lëshuar aprovimi i ri.
2. Para lëshimit të vendimit sipas paragrafit 1. të këtij neni, Ministria do t'i japë ndërmarrjes së specializuar një afat të përshtatshëm kohor për eliminimin e mangësive ose parregullsive të shfaqura. Nëse ndërmarrja e specializuar nuk arrin t'i eliminojë mangësitë dhe parregullsitë e shfaqura brenda një afati të caktuar kohor, Ministri do të lëshojë një vendim mbi ndërprerjen e aprovimit.

Neni 25

Qendra e mbarsimit

1. Qendra e mbarësimit është ndërmarrje e cila i plotëson kushtet e përshkruara në vijim:
  - 1.1. ka objekte të duhura, staf dhe pajisje në dispozicion;
  - 1.2. mban numër të nevojshëm të meshkujve për mbledhjen dhe tregtinë e spermës për të kënaqur një apo disa programe të certifikuara të rritjes;
  - 1.3. ka hyrë në regjistrin e qendrave të mbarësimit sipas rregulloreve që e administrojnë praktikën e veterinarisë.
2. Sipas programit për përmirësim racor, qendra e mbarsimit do të implementojë masa mbarështuese, sidomos ato në lidhje me:
  - 2.1. skemat e mbarshtimit;
  - 2.2. programin e mbarsimit ;
  - 2.3. testimi i fertilitetit të krerëve meshkuj;
  - 2.4. parandalimin e bashkëgjakësisë;
  - 2.5. biodiversiteti në blegtori;
  - 2.6. përdorimin e heterosisit;
  - 2.7. ndryshueshmëri gjenetike.
3. Qendra e mbarsimit do të mirëmbajë dokumentacionin e përshkruar në lidhje me krerët meshkuj, grumbullimin e spermës, si dhe regjistrat në lidhje me tregtinë e spermës nga prodhimi i vet si dhe nga qendrat tjera të mbarsjes dhe do t'i raportojë Ministrisë në baza vjetore.
4. Personat fizik dhe juridikë të cilët përdorin spermë nga një qendër e mbarsimit do t'i komunikojnë asaj qendre të dhënat e përshkruara në lidhje me përdorimin e spermës ndaras nga çdo mbarsim individual.
5. Në bazë të të dhënave të fituara sipas paragrafit 4., të këtij neni, një qendër e mbarsimit do të monitorojë dhe analizojë punën dhe efikasitetin e individëve që e implementojnë mbarsimin. Efikasiteti i punës, do të vendoset në bazë të rezultateve të arritura nga një individ i cili implementon mbarsimin duke e krahasuar me rezultatet mesatare të arritura në mbarsim nga racat individuale të kafshëve të fermave në Republikën e Kosovës. Me rezultatet e vendosura do të njoftohet Ministria.

Neni 26
Procedurat e aprovimit për qendra të mbarsimit

1. Para se ta fillojë veprimtarinë, qendra e mbarsjes do të plotësojë kushtet sipas paragrafit 1 të nenit 27 të këtij ligji, të përcaktuar nga Ministria me vendim në bazë të një aplikacioni të duhur. Vendimi mbi aprovim do të specifikojë fushën e veprimtarisë, ndërsa vendimi mbi një qendër të njohur të mbarsjes gjithashtu do të specifikojë territorin e veprimtarisë. Vendimi do të lëshohet për periudhën prej pesë (5) vitesh.
2. Kushtet më të detajuara sa i përket meshkujve riprodhues, objekteve, stafit, dhe pajisjeve, në lidhje me përmbajtjen dhe mirëmbajtjen e regjistrit do të përcaktohen me akt nënligjor të nxjerr nga Ministria.

Neni 27
Qendra e testimit

1. Qendra e testimit do të ushtrojë regjistrim të performancës së kafshëve të fermës për nevojat e programeve të rritjes dhe për teste të tjera sipas këtij ligji. Detyrat e qendrës së testimit do të ushtrohen nga personi fizik dhe juridik i cili i plotëson kushtet e përshkruara sa i përket objekteve, pajisjeve dhe stafit. Plotësimi i kushteve do të përcaktohet nga Ministria përmes vendimit mbi aprovimin e qendrës së testimit. Vendimi lëshohet për periudhën prej pesë (5) vitesh.
2. Procedurat dhe metodat e testimit të specieve individuale të kafshëve të fermave si dhe testet krahasuese do të kryhen sipas programeve të rritjes në një mënyrë specifike dhe do të sigurojnë krahasueshmëri ndërkombëtare.
3. Procesimi i të dhënave të nxjerra nga masat dhe testimet, llogaritjet dhe publikimi i rezultateve do të kryhen nga qendra e aprovuar i testimit apo ndërmarrje tjetër e ekonomisë blegtorale sipas programit të rritjes.
4. Ministria vendosë kushtet për njohjen e qendrave të testimit si dhe për procedurat dhe metodat e testimit.

KREU V
BAZA E TË DHËNAVE NË BLEGTORI

Neni 28
Bazat e të dhënave blegtorale

1. Ministria, mbarështuesit e kafshëve dhe ndërmarrjet blegtorale sipas këtij ligji do të mirëmbajnë regjistra dhe bazën e të dhënave, që do të lidhen me sistemin informatik si dhe me sistemet ndërkombëtare informatike në fushën e blegtorisë.
2. Ministria do të sigurojë lidhjen dhe qasjen në baza tjera të të dhënave në bujqësi në lidhje me bazat e të dhënave në blegtori.

3. Mirëmbajta e bazës së të dhënave në blegtori financohet nga buxheti i Ministrisë.
4. Metoda e grumbullimit të të dhënave, përdorimi i të dhënave dhe kushtet tjera të operimit me sistemet informatike, si dhe përmbajtja dhe rregullat më të detajuara për mirëmbajtjen e regjistrave, shënimeve, dhe bazave tjera të të dhënave do të vendosen nga Ministria.

Neni 29

Libri amëz

1. Ndërmarrja e aprovuar e mbarështuesve do të mirëmbajë librin amëz për çdo lloj dhe racë e cila do të regjistroj çdo kafshë racore që i plotëson kushtet e përshkruara.
2. Sipas pedigrisë dhe karakteristikave të kafshëve të fermës, libri amëz ndahet në seksionin kryesor dhe atë plotësues.
3. Kushtet më të detajuara për regjistrimin e kafshëve të fermës në librin amëz, forma dhe përmbajtja e librit amëz do të rregullohet me akt nënligjor nga Ministria.

Neni 30

Regjistri i kafshëve hibride riprodhuese

1. Ndërmarrja e aprovuar e mbarështuesve do të mirëmbajë një regjistër për hibridet e derrave, në të cilin regjistrohen kafshët riprodhuese që i plotësojnë kushtet e përshkruara.
2. Kushtet më të detajuara për regjistrim të kafshëve të fermave në regjister, forma dhe përmbajtja e regjistrit do të rregullohen me akt nënligjor nga Ministria.

KREU VI

STANDEDET E CILËSISË NË PRODHIMIN BLEGTORAL

Neni 31

Standardet e cilësisë

1. Metodat e mbarështimit të kafshëve, programet e mbarështimit dhe objektivat, transporti, therrja e kafshëve të fermave si dhe përpunimi i produkteve shtazore me destinacion për konsumin njerëzor do të mundësojë cilësi më të mirë të mundshme dhe prodhim të sigurt ekologjik të prodhimeve shtazore. Veçoritë e kafshëve të fermës për prodhim të sigurt dhe cilësor do të caktohen nga testet krahasuese.
2. Ministria vendos rregulla në lidhje me standardet e cilësisë sa i përket klasifikimit dhe kategorizimit të prodhimeve të kafshëve të shitura apo të trajtuara në mënyra tjera tek industria e përpunimit dhe në mënyrë specifike për:
  - 2.1. klasifikimin e qumështit, procedurën për mostra, frekuencën dhe llojin e analizës, metodat e analizës dhe përcaktimin apo akreditimin e laboratorit për analizimin e qumështit;

2.2. klasifikimin e kafshëve për qëllime të therrjes ose të therrura, si dhe procedurën për klasifikimin dhe licencimin e personave për ta kryer klasifikimin;

2.3. klasifikimin e vezëve, procedurën për klasifikim si dhe etiketimin e vezëve;

2.4. klasifikimi i leshit, procedurën për klasifikim dhe licencim të personave për ta kryer klasifikimin;

2.5. obligimin e industrisë përpunuese të prodhimeve blegtorale që të informoi prodhuesit blegtoral dhe Ministrinë në lidhje me çmimet e produkteve në bazë të standardeve të cilësisë.

Neni 32 Palet me interes

1. Palet me interes të përfshirë në përcaktimin dhe implementimin e standardeve të cilësisë, klasifikimin dhe kategorizimin e prodhimeve të bagëtive janë Ministria, Institucionet shkencore, inspektorati përgjegjës, laboratorët e akredituar, ndërrmarjet të cilat merren me përpunimin e prodhimeve si dhe personat e kualifikuar për ta kryer klasifikimin dhe kategorizimin.

2. Certifikimi i personave që kryejnë aktivitete të cekura në paragrafin 1. të këtij neni, bëhet nga Ministria me propozim të komisionit të themeluar për vlerësimin e aftësive të aplikantëve.

3. Kriteret dhe procedurat e certifikimit të personave sipas paragrafit 2. të këtij neni përcaktohet me akt nënligjor nga Ministria.

KREU VII PROGRAMET RACORE, MODIFIKIMI DHE RUAJTJA E VEÇORIVE TË KAFSHËVE TË FERMËS

Neni 33 Programet racore

1. Programet racore duhet të implementohen nga ndërmarrjet blegtorale sipas këtij ligji. Çdo lloj i kafshëve të fermës apo çdo racë mund të jetë çështje e njërit apo disa programeve racore.

2. Programi racor mund të aprovohet nëse i plotëson kushtet e mëposhtme:

2.1. të jetë i përshtatshëm për promovimet blegtorale në pajtim me dispozitat e këtij ligji dhe në bazë të implementimit të tij, të arrihen synimet e programit racor dhe të garantohet kontrolli i performancës së veçorive tjera të kafshëve;

2.2. të ketë numër të mjaftueshëm të krerëve për zbatimin e programit;

- 2.3. të garantohet implementimi i përshtatshëm, profesional, teknik dhe organizativ i programit;
  - 2.4. të ketë staf të duhur të kualifikuar dhe teknik;
  - 2.5. të përshkruhen metodat e zgjedhura për kontrollimin e origjinës së kafshëve riprodhuese;
  - 2.6. kafshët riprodhuese, të përfshira në program, të identifikohen në mënyrë që të sigurojnë identitetin e tyre;
  - 2.7. të përcillet me tërë dokumentacionin e përshkruar për mbarështim;
  - 2.8. të sigurohet ruajtja e ndryshueshmërisë gjenetike dhe biodiversitetit në blegëtori;
  - 2.9. të sigurohet implementimi i masave për parandalimin e ndërzimit të paplanifikuar;
  - 2.10. të sigurohen rezervat gjenetike;
  - 2.11. të sigurohet një sistem i brendshëm kontrolli mbi aktivitetet kyçe në implementimin e programit seleksionues dhe racor.
3. Aplikacioni për aprovimin e programit për përmirsim racor duhet të dorëzohet në Ministri së bashku me aplikacionin për aprovimin e ndërmarrjes mbarështuese, të përcaktuar në nenin 19 të këtij ligji.
4. Në bazë të vendimit që përcaktohet në nenin 18 të këtij ligji mbi aprovimin e ndërmarrjes mbarështuese, ministri duhet të aprovoj programin mbarështues për një periudhë pesë (5) vjeçare.
5. Programi i aprovuar i mbarështimit duhet të përfundojë para mbarimit të afatit të përcaktuar prej pesë (5) viteve në bazë të vendimit të lëshuar nga Ministria në rast se:
- 5.1. vërtetohen shkelje apo mungesë në implementimin e programit për përmirsim racor;
  - 5.2. në rast se ndërmarrjes mbarështuese i mbaron afati i aprovimit.

Neni 34 **Programi i seleksionimit**

1. Programi i seleksionimit duhet të përcaktoj metodën e testimit, vlerësimit dhe seleksionimit të kafshëve, si dhe metodat e mbarështimit të kafshëve me një plan për arritjen e synimeve të programit seleksionues. Programi i seleksionimit duhet të jetë një element i detyrueshëm i programit të mbarështimit.
2. Metodat për vlerësimin e vlerave riprodhuese dhe vlerësimi i kafshëve riprodhuese duhet të jetë element i detyrueshëm i programit të seleksionimit.

3. Pas certifikimit të programit seleksionues, Ministria vendosë mbi modifikimet apo përdorimin e metodave të reja për vlerësimin e vlerave riprodhuese dhe vlerësimin e kafshëve riprodhuese, sipas propozimit të Këshillit blegtoral.

Neni 35

Mbikëqyrja profesionale për implementimin e programit të aprovuar për mbareshtimit

Mbikëqyrja profesionale për implementimin e programit të aprovuar për mbarshtim mbikëqyret nga Ministria. Gjatë mbikëqyrjes profesionale, Ministria mund të kërkojë nga ndërmarrjet e miratuara të mbarështuesve çfarëdo sqarimi dhe të dhëna të nevojshme për përmbushjen e detyrave të saj dhe gëzon të drejtën për të inspektuar dokumentacionin dhe mjetet të ndërmarrjeve të mësipërme, duke i'u referuar programit të mbareshtimit dhe mirëmbajtjes së librit amëz apo regjistrimit të kafshëve hibride.

Neni 36

Dokumentet zooteknike

1. Dokumentet zooteknike duhet të paraqesin dokumentet e përshkruara mbi materialet riprodhuese, të lëshuara nga një ndërmarrje blegtorale prej fushës dhe lëmisë së saj të veprimit sipas programit të aprovuar racor.

2. Përmbajtja, forma dhe kushtet e lëshimit të dokumenteve zooteknike duhet të përcaktohet me akt nënligjor të nxjerrë nga Ministria.

Neni 37

Kafshët riprodhuese

1. Vetëm kafshët e fermës të cilat janë të afta për riprodhim të cilat i përmbushin kushtet e përshkruara dhe kushtet nga programet e aprovuara racore, të cilat janë të destinuara për riprodhim, duhet të definohen si kafshë riprodhuese.

2. Kafshët riprodhuese duhet të identifikohen në mënyrë të veçantë, ato duhet të kenë një paraardhës të njohur të përfshirë në librin amëz dhe dokumentacioni i përshkruar i mbareshtimit duhet të mbahet në të njëjtin libër amëz. Ato duhet t'i plotësojnë kushtet e seleksionimit për qëllime të mbareshtimit në fazat e ndara të seleksionimit sipas programeve racore.

3. Kushtet për pranimin e kafshëve për qëllimet seleksionuese përcaktohen me akt nënligjor nga Ministria.

Neni 38

Gjenealogjia e kafshëve riprodhuese

1. Gjenealogjia e kafshëve riprodhuese ose e materialit tjetër riprodhues duhet të ketë prejardhje të njohur. Gjenealogjia mund të jetë e plotë ose e pjesshme. Kafsha vlerësohet se ka gjenealogji të plotë nëse i njihen dy ose më shumë gjenerata të paraardhësve, të përshkruara në programin racor.
2. Kafsha vlerësohet se ka gjenealogji të pjesshme nëse paraardhësit e saj nuk njihen plotësisht. Në një rast të tillë, në programin racor përcaktohet pjesa minimale e njohur e prejardhjes.
3. Dispozitat nga paragrafët 1. dhe 2. të këtij neni nuk duhet të aplikohen për lepujt dhe shpendët.
4. Kërkesat e hollësishme për prejardhjen e plotë ose të pjesshme, si dhe metodat e mënyrat e kontrollit përcaktohen me akt nënligjor nga Ministria.

Neni 39

Klasifikimi i kafsheve riprodhuese

1. Për përfshirjen e kafshëve në librin amzor, për krahasimin e materialeve racore në treg dhe zbatimin e programeve racore, si dhe për qëllime të tjera mbarështimi, çdo riprodhues vlerësohet dhe klasifikohet me klasën përkatëse të cilësisë.
2. Procedurat dhe metodat e klasifikimit në klasat e cilësisë përcaktohen nga programi racor.

Neni 40

Njohja e racave dhe linjave të reja të kafshëve të fermës

1. Për t'i zhvilluar racat dhe linja e reja të kafshëve të fermës në territorin e Republikës së Kosovës, duhet miratimi nga ana e Ministrisë me propozim të Këshillit blegtoral dhe ndërmarrjes së mbarështuesve.
2. Kushtet për njohjen e racave dhe linjave të reja të kafshëve të fermës rregullohen me akt nënligjor nga Ministria.

Neni 41

Kontrollimi krahasues i origjinës së racave dhe linjave të reja si dhe kafshëve racore të importuara

Kur në programet racore të aprovuara përfshihen raca, linja të reja dhe kafshë riprodhuese të importuara, ato duhet t'i nënshtrohen kontrolleve krahasuese të tipareve të veçanta, në përputhje me programin racor.

Neni 42
Riprodhuesit meshkuj

1. Qendrat e mbarsimit mund t'i përdorin vetëm krerët meshkuj të seleksionuar, përdorimi i të cilave është i lejuar në bazë të dokumenteve të lëshuara zooteknike.
2. Dispozita që përcaktohen në paragrafin 1. të këtij neni duhet të zbatohen gjithashtu nga ana e mbarështuesve, të përfshirë në riprodhimin e kafshëve.
3. Përdorimi i krereve meshkuj për riprodhim është i definuar në programin e aprovuar të mbarështimit.
4. Programi i aprovuar i mbarështimit duhet të sigurojë, në baza vjetore, numër të mjaftueshëm të meshkujve riprodhues ose numër të mjaftueshëm të dozave të spermës për përdorim.

Neni 43
Sperma e kafshëve

1. Sperma e kafshëve mund të tregtohet dhe përdoret vetëm nëse plotësohen kushtet si në vijim:
  - 1.1. të jetë grumbulluar në një qendër për mbarsim artificial dhe e ruajtur në qendra për mbaresim artificial apo në qendrat për ruajtje dhe tregtim.
  - 1.2. të jetë e vjelur nga meshkujt e seleksionuar;
  - 1.3. të jetë identifikuar në një mënyrë të posaçme dhe të jetë përfshirë dhe shoqëruar me dokumentacion mbarshtrues;
  - 1.4. t'i përmbush kushtet e përshkruara të cilësisë dhe sigurisë shëndetësore;
  - 1.5. tregtimi i spermës kryhet nga qendrat e licencuara për mbarësimit artificial dhe qendrat për ruajtje dhe tregtim të spermës;
2. Për llojet e veçanta të kafshëve të fermës, përdorimi i spermës së përzier duhet të lejohet. Llojet e tilla të kafshëve të fermës dhe mënyra e përdorimit të spermës së përzier përcaktohet me akt nënligjor nga Ministria.
3. Dispozitat që përcaktohen në paragrafin 1. dhe 2., të këtij neni nuk duhet të zbatohen tek lepujt dhe shpendët.
4. Kushtet e detajuara sipas paragrafit 1. të këtij neni përcaktohen me akt nënligjor nga Ministria.

Neni 44
Qelizat vezë dhe embrionet

1. Qelizat vezë dhe embrionet mund të përdoren vetëm nëse:
  - 1.1. janë grumbulluar dhe ruajtur në një mënyrë të veçantë nga ana e ndërmarrjes së licencuar për grumbullim, ruajtje dhe transplantim të embrioneve;
  - 1.2. rrjedhin nga kafshët riprodhuese që i përmbushin kushtet për grumbullimin e qelizave vezë dhe embrioneve në pajtim me programin racor;
  - 1.3. janë të identifikuar në mënyrë të rregullt, transplantohen në kafshën pranuese e cila duhet të jetë e identifikuar sipas rregullave që shoqërohen nga dokumentacioni i përshkruar i programit racor;
  - 1.4. i plotësojnë kërkesat e cilësisë dhe sigurisë shëndetësore;
2. Kushtet e detajuara që përcaktohen në paragrafit 1. të këtij neni do të përcaktohen me akt nënligjor nga Ministria.

Neni 45
Testet biologjike dhe gjentike

1. Testet biologjike dhe gjentike duhet të zbatohen për përgatitjen e informacionit për t'i përkrahur vendimet e seleksionimit, ruajtjen e racave vendore, si edhe programet për ruajtjen e biodiversitetit të kafshëve të fermës. Testet gjentike duhet të kryhen nëpërmjet studimit të parimeve të praktikës së mirë laboratorike në laboratorë të akredituar për të kryer aktivitete të tilla.
2. Testet biologjike dhe gjentike duhet të sigurojnë krahasueshmëri ndërkombëtare të metodave dhe rezultateve të marra.

KREU VIII
TRANSFERIMI I ARRITJEVE SELEKSIONUESE TEK POPULACIONET

Neni 46
Përhapja e përmirësimit gjenetik

1. Ministria, Këshilli blegtoral dhe ndërmarrjet e licencuara të mbarështuesve, mbi një bazë të rregullt, duhet të monitorojnë përhapjen e përmirësimit gjenetik tek popullacionet.
2. Përhapja e përmirësimit gjenetik duhet të promovohet me anë të bashkëfinancimit të rritjes së riprodhuesve meshkuj të cilësisë së lartë, nëpërmjet programeve për shtimin gjenetik të popullacioneve, si dhe financimit dhe bashkëfinancimit të punëve që e përkrahin ruajtjen dhe shtimin e cilësisë gjentike të kafshëve të fermës në Republikën e Kosovës.

Neni 47
Vlerësimi i vlerës gjenetike

1. Vlerësimi i vlerave gjenetike të kafshëve të fermës duhet të bëhet sipas programit racor, i cili po ashtu duhet të specifikojë metodat dhe procedurat për caktimin e vlerës riprodhuese.
2. Metodat për caktimin e vlerave gjenetike duhet të jenë të pranuar shkencërisht dhe në përputhje me metodat e vendosura zooteknike. Parashikimi i vlerës gjenetike bëhet për një nivel të caktuar të klasës së kafshëve, të përfshira në një program racor.
3. Matjet dhe procedurat për caktimin e vlerave gjenetike duhet të jenë të krahasueshme me procedurat dhe metodat, të formuluar nga ndërmarrjet kompetente ndërkombëtare.
4. Metodat dhe procedurat për matjen dhe caktimin e vlerës gjenetike përcaktohen me akt nënligjor nga Ministria.

Neni 48
Vlerësimi dhe selektimi i kafshëve të racës

1. Përdorimi i kafshëve të racës për riprodhim duhet të lejohet ashtu që kafshët e tilla kanë qenë të vlerësuara dhe të selektuara më parë si kafshë të racës.
2. Kriteret për selektimin, vlerësimin dhe njohjen e kafshëve të racës rregullohen me akt nënligjor nga Ministria.

Neni 49
Testet e veçorive prodhuese dhe vlerësimi i vlerës gjenetike

1. Testet e veçorive prodhuese dhe caktimi i vlerës gjenetike të kafshëve të racës duhet të kryhen nga stacionet testuese nën drejtimin e institucioneve të specializuara.
2. Testet e veçorive prodhuese dhe vlerësimi i vlerës gjenetike, të kryera në shtetet e tjera, për raca të caktuara, duhet të miratohen në Republikën e Kosovës, nëse rezultatet e testeve të tilla dhe vlerësimet kanë arritur së paku shkallën e njëjtë të saktësisë dhe janë reciprokisht të krahasueshme.

Neni 50
Riprodhimi i kafshëve të fermës

1. Riprodhimi i kafshëve të fermës kryhet përmes mbarsimit artificial dhe natyral.
2. Personi që kryen mbarsimin artificial ose drejton mbarsim natyral të kafshëve të fermës mban shënimet dhe dokumentacionin e përshkruar, në përputhje me programin racor dhe këtij ligji.
3. Kriteret për kryerje të riprodhimit të kafshëve të racës duhet të përcaktohen me akt nënligjor nga Ministria.

Neni 51
Bashkëgjakësia e kafshëve

1. Programi racor siguron riprodhimin nëpërmjet pranimit të koeficientit të lejueshëm të afërsisë së gjakut, për të parandaluar efektet negative të bashkëgjakësisë në vitalitet, rritje, aftësi për të mbijetuar, pjellori dhe tipare të tjera të kafshëve të fermës në gjeneratat pasardhëse.
2. Afërsia e gjakut lejohet për qëllime shkencore. Në këtë rast institucioni kërkimor-shkencor aplikon në ministri për marrjen e lejes, duke përshkruar me hollësi kërkimin shkencor dhe qëllimet e tij.
3. Në raste të rrezikimit për zhdukje të racave të veçanta, bashkëgjakësia e kafshëve rregullohet me akt nënligjor nga Ministria.

Neni 52
Riprodhimi i kafshëve të fermës në një pronë bujqësore

Sipas këtij ligji, fermerit i lejohet riprodhimi i kafshëve të përfshira në regjistrin e fermës së tij.

Neni 53
Aktivitetet e mbarsimit artificial

1. Aktiviteti i mbarsimit artificial sipas këtij neni duhet kryhet nga një person fizik apo juridik i cili i plotëson këto kushte:
  - 1.1. ka hapsire të duhur, staf dhe pajisje të disponueshme;
  - 1.2. siguron mbarsje jo më pak se treqind e gjashtëdhjetë (360) ditë në vit;
  - 1.3. ka të nenshkruar një kontratë afatgjatë me një apo disa qendra të njohura të mbarsjes dhe qendrave për ruajtje dhe tregtim të spermës.
2. Gjatë veprimit të mbarsimit, mbarsuesi duhet të:
  - 2.1. përdorë spermën e cila i plotëson të gjitha kushtet që përcaktohen me nenin 43 të këtij ligji dhe të implementojë tërësisht dispozitat e kontratës afatgjatë me qendrën e njohur të mbarsjes për një fushë specifike të veprimit;
  - 2.2. implementojë programin e mbarsimit sipas seleksionimit dhe programit racor;
  - 2.3. kompletojë, mbajë dhe të japë të gjithë dokumentacionin e përcaktuar të mbarshtimit;
  - 2.4. arrijë rezultatet e përcaktuar minimale të mbarsimit;
  - 2.5. komunikojë dhe t'i përdorë të dhënat që mbahen në bazat e të dhënave të përcaktuara;

2.6. implementojë mbarsimin me tarifën e çmimit të përcaktuar, sipas nenit 64 të këtij ligji;

2.7. implementojë dispozitat e vendimit dhe marrëveshjen mbi implementimin e mbarsimit.

3. Kriteret për implementimin e mbarsimit përcaktohen me akt nënligjor nga Ministria.

Neni 54 **Zbatimi i mbarsimit**

1. Personat fizikë të cilët merren me implementimin e mbarsimit duhet të jenë të kualifikuar profesionalisht dhe duhet t'i plotësojnë kushtet e përcaktuara. Ata do të përfshihen në listën e mbarësuesve.

2. Personat fizikë që i referohen paragrafit 1. të këtij neni mund të jenë veterinerë sipas ligjit të veterinars, personat të punësuar ose ata që punojnë me mbarështuesin, apo personat që implementojnë detyra dhe veprime në fushën e riprodhimit të kafshëve të fermës apo detyra dhe veprime të tjera në fushën e mbarështimit të kafshëve, si dhe personat që përcaktohen në nenin 50 të këtij ligji.

3. Mbarsuesit përveç veterinerëve pajisen me certifikatë të aftësisë profesionale për mbarsim, e cila lëshohet nga një institucion i specializuar, i miratuar nga ministri.

4. Lista e personave fizikë që e implementojnë mbarsimin duhet të hartohet e të ruhet nga Ministria. Mbarsuesit nuk mund të autorizojnë persona të tjerë për kryerjen e mbarsimit.

5. Personat fizikë sipas paragrafit 2. të këtij neni duhet të sigurojnë një kualifikim profesional për implementimin e mbarsimit sipas këtij ligji, në formë të organizuar të trajnimit. Programi dhe ofruesi i trajnimit duhet të certifikohet nga ana e Ministrisë.

6. Përmbajtja e programit për trajnime që përcaktohet në paragrafin 5. të këtij neni dhe mënyra e ruajtjes së listës që përcaktohet në paragrafin 1. të këtij neni, përcaktohet me akt nënligjor të nxjerr nga Ministria.

Neni 55 **Përjashtimet**

Dispozitat e neneve 53 dhe 54 të këtij ligji nuk duhet të aplikohen tek shpendët dhe lepujt si dhe llojet e tjera të kafshëve të fermës, të përcaktuara në paragrafin 1., të neni 2. të këtij ligji.

KREU IX
RUAJTJA E NDRYSHUESHMËRISË GJENETIKE DHE REZERVAT
GJENETIKE TË KAFSHËVE TË FERMËS

Neni 56

Ruajtja e ndryshueshmërisë gjenetike

1. Republika e Kosovës mban dhe siguron rezerva gjenetike për speciet e veçanta, racat dhe linjat e kafshëve të fermës, në një numër minimal kafshësh, të dozave të spermës, vezëve dhe embrioneve.
2. Për qëllime të ruajtjes së racave dhe/ose të linjave dhe për të siguruar prodhim të mjaftueshëm nga kafshët, programi racor siguron ndryshueshmërinë gjenetike të kafshëve të fermës.
3. Burimet financiare për ruajtjen dhe mbajtjen e rezervave gjenetike sigurohen nga Buxheti i Republikës së Kosovës.
4. Mënyrat dhe procedurat e ruajtjes dhe të mbajtjes së rezervave gjenetike përcaktohen me akte nënligjore të nxjerrura nga Ministria.

Neni 57

Biodiversiteti në mbarështimin e kafshëve të fermës

1. Biodiversiteti në mbarështimin e kafshëve të fermës duhet të përfaqësohet nga të gjitha racat dhe linjat e kafshëve të fermës në Republikën e Kosovës.
2. Ruajtja e Biodiversitetit në mbarështimin e kafshëve të fermës do të implementohet brenda rezervës së gjeneve në blegtori sipas një programi të miratuar nga ministri për një periudhë prej shtatë (7) vitesh.
3. Programi i përmendur në paragrafin 2. të këtij neni, do të përcaktojë gjithashtu burimet financiare të parashikuara për zbatimin e ruajtjes së biodiversitetit në blegtori si: fondet për realizimin e punës profesionale, pagesat direkte dhe ndihma të tjera për mbarështuesit dhe mbajtësit e kafshëve, si dhe për personat fizikë dhe juridikë të përfshirë në ruajtjen e rezervave gjenetike në blegtori.
4. Ministria do të autorizojë një ndërmarrje në bazë të konkursit publik të publikuar në Faqen zyrtare të Ministrisë që të përgatisë dhe të zbatojë programin nga paragrafi 3. i këtij neni.
5. Kushtet e hollësishme për zgjedhjen dhe përmbajtjen si dhe detyrat profesionale të programit nga paragrafi 2., i këtij neni do të përcaktohen me akt nënligjor të nxjerrë nga Ministria.

Neni 58
Racat autoktone

1. Racat autoktone do të jenë nën mbrojtjen e veçantë të shtetit.
2. Racat autoktone nga llojet e kafshëve të fermës do të jenë si vijon:
  - 2.1. gjedhët; busha - ilire, Sharrit dhe e Dukagjinit;
  - 2.2. dhentë; bardhoka, balusha, delja e Kosovës dhe delja e Sharrit.
  - 2.3. buallica autoktone.
3. Përveç racave autoktone të përmendura në paragrafin 2. të këtij neni, racat e kafshëve të fermës, do të konsiderohet të jenë autoktone të miratuar nga Ministria me vendim të nxjerrë në bazë të kërkesës nga një ndërmarrje e miratuar. Kërkesa duhet të shoqërohet nga një elaborat teknik, i përgatitur me kosto të aplikuesit nga rezerva e gjeneve në blegtori. Këshilli Blegtoral do të japë opinionin e tij mbi aplikimin.
4. Racat autoktone regjistrohen në listën e racave autoktone, të mbajtura nga Ministria. Republika e Kosovës do të mbrojë emrin dhe racën autoktone në nivel ndërkombëtar, në përputhje me marrëveshjet dhe traktatet e ratifikuara ndërkombëtare.
5. Kushtet më të hollësishme për rritjen dhe tregtimin e kafshëve autoktone, veçorit dhe mënyrën e mbajtjes së listës së racave autoktone do të përcaktohet me akt nënligjor të nxjerrë nga Ministria.

KREU X
PUNA PROFESIONALE DHE SHËRBIMET PUBLIKE NË BLEGTORI

Neni 59
Puna profesionale në blegtori

1. Në fushën e punës profesionale në blegtori do të kryhen detyrat e mëposhtme:
  - 1.1. riprodhimi;
  - 1.2. seleksionimi;
  - 1.3. vlerësimi i vlerës gjenetike;
  - 1.4. përcaktimi i tipareve të performancës;
  - 1.5. Gjenealogjia;
  - 1.6. mirëmbajtja e librave amëz;

1.7. detyrat kërkimore dhe zhvillimore në fushën e zbatimit të programeve racore;

1.8. përhapja e përmirësimit gjenetik.

Neni 60 Shërbimet publike

1. Detyrat nga neni 57 dhe 59, të këtij ligji duhet të kryhen si një shërbim publik në blegtori.

2. Shërbimi publik sipas këtij ligji mund të kryhet nga persona fizik ose juridikë, të së drejtës publike apo private dhe ndërmarrjeve në blegtori, sipas këtij ligji.

3. Ministria autorizon një ndërmarrje në bazë të konkursit publik për zbatimin e detyrave profesionale sipas këtij ligji.

Neni 61 Njoftimi i mbarështuesve

Implementuesi i shërbimit publik, sipas këtij ligji do të njoftojë mbareshtuesit për rezultatet e testeve të kryera për kafshët e mbarshtruara brenda afatit kohor, qëllimin dhe mënyrën siç është paraparë me programin e përmirësimit racor.

Neni 62 Fondet për funksionimin e një shërbimi publik

1. Shërbimi publik në blegtori do të financohet nga:

1.1. Buxheti i Republikës së Kosovës;

1.2. pagesa e pjesshme apo e plotë e shpenzimeve të shërbimit të kryer;

1.3. burime të tjera.

2. Republika e Kosovës do të financojë ose të bashkë-financojë shërbime individuale brenda fushës së shërbimeve publike sipas këtij ligji.

Neni 63 Bashkë-financimi i aktiviteteve të ndërmarrjeve në blegtori

1. Ndërmarrjet në blegtori, sipas këtij ligji, mund të financohen nga burimet financiare plotësuese të fituara në bazë të rregullave, marrëveshjeve apo kontratave:

1.1. burimet financiare për kualifikimin dhe funksionimin e ndërmarrjeve në blegtori dhe për zbatimin e detyrave sipas këtij ligji, do të mblidhen në shumën e dakorduar nga ndërmarrjeve në blegtori nga persona fizikë ose juridikë të angazhuar

në rritjen dhe tregtimin e kafshëve të fermës dhe materialit riprodhues, ose në prodhimin apo përpunimin e prodhimeve blegtorale;

1.2. të ardhurat që rrjedhin nga kryerja e aktiviteteve të rritjes së kafshëve brenda fushës së zbatimit të programeve të mbarështimit;

1.3. të ardhurat që rrjedhin nga kryerja e mbarsimit;

1.4. tarifat e anëtarësimit;

1.5. çmimet në ekspozitat e kafshëve të racës;

1.6. granti për qëllim të caktuar;

1.7. burime të tjera.

2. Fondet e përmendura në paragrafin 1. të këtij neni, do të menaxhohen nga ndërmarrjet në blegtori.

Neni 64

Kostot dhe pagesat për shërbimet

1. Përdoruesit e shërbimeve publike sipas këtij ligji, do të paguajnë çmimin e shërbimit të pjesshëm ose në tërësi, megjithatë, në raste të jashtëzakonshme, shërbimet e tilla gjithashtu mund të ofrohen falas për përdoruesit.

2. Ministria cakton çmimet e shërbimeve sipas paragrafit 1. të këtij neni, që përcakton pjesëmarrjen që duhet të paguhet nga ana e përdoruesit.

Neni 65

Këshilli i blegtorisë

1. Këshilli i blegtorisë do të jetë një organ këshillimor për Ministrin në fushën e blegtorisë.

2. Këshilli i blegtorisë ofron opinione të ekspertëve mbi vendimet me rëndësi të madhe në fushën e ekonomisë blegtorale, në veçanti në:

2.1. aplikimet për certifikim të programeve të rritjes;

2.2. raportet vjetore për punën e zbatuesve të programit të rritjes;

2.3. ndryshimet në ose futjen e metodave të reja për vlerësimin e vlerës së rritjes dhe vlerësimin e kafshëve të rritjes;

2.4. rregulloret e rëndësishme në fushën e blegtorisë dhe praktikës veterinare;

2.5. propozimet për programet afatgjata të zhvillimit në fushën e blegtorisë dhe praktikës veterinare;

- 2.6. propozimet për masat e rëndësishme të politikave bujqësore të cilat e rregullojnë fushën e blegtorisë;
- 2.7. propozimet për miratimin e racave autoktone;
- 2.8. elementet për formimin e çmimeve të shërbimeve në blegtori;
- 2.9. vendime të tjera të rëndësishme në fushën e blegtorisë.

Neni 66 Përbërja e Këshillit të blegtorisë

1. Këshilli i blegtorisë do të përbëhet nga:

- 1.1. Ministria e Bujqësisë, Pylltarisë dhe Zhvillimit Rural, përfaqësohet me dy (2) anëtar;
- 1.2. Fakulteti i Bujqësisë dhe Veterinarisë i Universitetit të Prishtinës “Hasan Prishtina” përfaqësohet me dy (2) anëtar ;
- 1.3. Agjencioni i Ushqimit dhe Veterinarisë, përfaqësohet me një (1) anëtar;
- 1.4. Qendra gjenetike Genkos, përfaqësohet me një (1) anëtar;
- 1.5. Shoqatat e mbarështuesve, përfaqësohen me nga një (1) anëtar për secilin lloj të kafshëve blegtorale.

2. Procedurat e themelimit dhe mandati i anëtarve të këshillit blegtoral përcaktohet me akt nënligjor nga Ministria.

KREU XI PUNA KËRKIMORE NË FUSHËN E BLEGTORISË

Neni 67 Puna kërkimore

1. Puna kërkimore në blegtori, në veçanti në fushat e blegtorisë, që plotëson të gjeturat në fushën e trashëgimisë, seleksionimit, riprodhimit, rritjes dhe zhvillimit të kafshëve të fermës, inxhinieringun gjenetik, efikasitetit ekonomik në blegtori, ruajtjes dhe përmirësimit të tipareve të kafshëve, transferimit të përmirësimeve të seleksionimit në rritjen e kafshëve të fermës, ruajtjes së ndryshueshmërisë gjenetike të kafshëve të fermës, të ushqyerit, bazës ushqimore dhe foragjere të kafshëve të fermës, objektet e mbareshtimit dhe pajisjet, zoohigjienës dhe etologjisë së kafshëve të fermës, mbrojtjes së kafshëve të fermës, trajtimit të kafshëve të fermës, ekologjisë në rritjen e kafshëve të fermës, teknologjisë dhe cilësisë së produkteve me origjinë shtazore, të teknologjisë së informacionit në blegtori, dhe bioteknologjisë së kafshëve do të organizohet në kuadër të institucioneve kërkimore në Republikën e Kosovës.

2. Hulimtimi mund të kryhet nga hulumtuesit të cilët kualifikohen për këtë sipas rregulloreve që rregullojnë aktivitetet kërkimore.

3. Transferimi i rezultateve të kërkimit në praktikë do të kryhet nga shërbimi këshillimor bujqësor përveç studiuesve të përcaktuar në paragrafin 2. të këtij neni.

KREU XII TREGTIMI I MATERIALEVE RIPODHUSE

Neni 68

Tregtimi i materialeve riprodhuese

1. Kafshët e fermave që tregtohen si kafshë të racës apo të cilat janë treguar në opinion si kafshë racore si në ekspozita, panaire, vlerësime, ankande, konkurse, dhe të ngjashme, ose në ndonjë mënyrë tjetër, duhet të identifikohen në mënyrë të përcaktuar dhe të shoqëruar nga dokumenti i përshkruar zooteknik.
2. Materiali tjetër riprodhuese - sperma, qelizat veze dhe embrionet, duhet të identifikohet në mënyrë të përcaktuar dhe të shoqërohet me dokumentin e përshkruar zooteknik.
3. Nëpërmjet kontrollit të Inspektoratit Zooteknik, Republika e Kosovës siguron plotësimin e kushteve për tregtimin e materialeve racore. Kontrolli zooteknik ushtrohet në përputhje me marrëveshjet dhe konventat ndërkombëtare, në të cilat Republika e Kosovës është palë.

Neni 69

Tregtimi i spermës

1. Tregtimi i spermës tek mbarsuesit bëhet nga qendrat e mbarsimit artificial dhe qendrat e ruajtjes dhe tregtimit të spermës.
2. Tregtimi i spermës sipas paragrafit 1. të këtij neni duhet të rregullohen me kontratë.

Neni 70

Grumbullimi dhe transplantimi i embrioneve

1. Grumbullimi dhe transplantimi i embrioneve mund të kryhet nga një ndërmarrje për grumbullimin, përgatitjen, ruajtjen, transplantimin dhe tregtimin e embrioneve, nëse ka hyrë në regjistrin e ndërmarrje për transplantimin embrional sipas ligjit që rregullon veterinarinë dhe nëse plotëson kushtet e përshkruara në lidhje me objektet, dhomat, pajisjet dhe personelin.
2. Kushtet më të detajuara të përmendura në paragrafin 1., të këtij neni dhe procedurat e aplikimit përcaktohen nga Ministria.

Neni 71

Importet dhe eksportet

1. Republika e Kosovës nuk mund të ndalojë, kufizojë ose parandalojë importin apo eksportin e materialit riprodhues për arsye zooteknike nëse të gjitha kushtet e përcaktuara janë plotësuar.

2. Për importim, kafshët riprodhuese duhet t'i plotësojnë kushtet e mëposhtme:

2.1. të jenë të përfshira në librin amëz ose regjistrin e kafshëve hibride të racës, të mbajtura nga një ndërmarrje e mbarështuesve e miratuar nga vendi eksportues;

2.2. të jenë të identifikuar;

2.3. të shoqërohen me dokumentet zooteknike;

2.4. para se të importohen, importuesi duhet të marrë për çdo kafshë të racës një deklaratë me shkrim nga ndërmarrje e miratuar e mbarështuesve, që pas importit, kafshët e racës do të regjistrohen në librin amëz ose regjistër.

3. Sperma e importuar duhet t'i plotësojë kushtet e mëposhtme:

3.1. të vijë nga meshkujt riprodhues të regjistruar në libër amëz ose regjistër të kafshëve hibride të mbarështuar nga një ndërmarrje e mbarështuesve, shoqatë apo kompani e miratuar nga vendi eksportues;

3.2. të vijë nga meshkuj riprodhues të cilët i janë nënshtruar testit të performancës dhe vlerësimit të vlerës gjenetike;

3.3. të shoqërohet me dokumentacionin e përcaktuar zooteknik;

3.4. të merret në një qendër të aprovuar mbarësimi nga autoritetet kompetente të shtetit në të cilin ndodhet qendra e mbarësimit;

3.5. sperma duhet të identifikohet në mënyrë të përshtuar.

4. Pavarësisht nga dispozitat e paragrafit 3. të këtij neni, sperma që nuk i është nënshtruar ende testimit dhe vlerësimit të vlerës gjenetike, mund të importohet në raste të veçanta në pajtim me programin e certifikuar racorë dhe në sasi të kufizuara të cilat janë të destinuara vetëm për testim.

5. Vezët dhe embrionet e importuara duhet t'i plotësojnë kushtet e mëposhtme:

5.1. ato duhet të vijnë nga një kafshë e racës që është rexhistruar në libër amëz ose regjistër të kafshëve hibride të racës, të mbajtura nga një ndërmarrje e mbarështuesve, e miratuar nga vendi eksportues;

5.2. ato duhet të shoqërohet me dokumentacionin e përcaktuar zooteknik;

5.3. ato duhet të identifikohen në mënyrë të përcaktuar;

5.4. ato duhet të janë grumbulluara nga një institucion i cili ka leje për grumbullimin dhe tregtimin e embrioneve, të lëshuar nga një autoritet kompetent i vendit eksportues.

6. Për eksportin e materialit riprodhues ai duhet të shoqërohet me dokumentet e përcaktuara zooteknike, të lëshuara nga ndërmarrjet e mbarështruese sipas këtij ligji. Dokumentacioni i tillë duhet të dëshmojë qartë se materiali racorë plotëson kushtet e përcaktuara zooteknike.

7. Kushtet më të hollësishme për importin dhe eksportin e materialit racorë do të përcaktohen nga Ministria.

8. Ministri përcakton kushtet zooteknike shtesë në lidhje me tiparet e prodhimit, vlerat racore apo tiparet ekonomike për importin e materialit riprodhues.

KREU XIII KONTROLLI DHE INSPEKTIMI

Neni 72 Inspektori

1. Mbikëqyrja e zbatimit të dispozitave të këtij ligji dhe të rregulloreve të nxjerra në bazë të tij do të kryhet nga inspektorët e blegtorisë dhe peshkatarisë, përveç dispozitave që kanë të bëjnë me cilësinë e prodhimeve blegtorale, zbatimi i të cilave do të mbikëqyret nga inspektorët e veterinarisë dhe sigurisë së ushqimit.

2. Puna, kompetencat, detyrimet dhe përgjegjësit e inspektoratit sipas paragrafit 1. të këtij neni janë të rregulluara me Ligjin për Inspektionin Bujqësor nr.03/L-029.

Neni 73 Autorizimet e inspektorit

1. Përveç kompetencave në pajtim me rregullat e përgjithshme për inspektimin, një inspektor i blegtorisë dhe peshkatarisë gjithashtu ka mandatin dhe kompetenca:

1.1. t'i kontrollojë kafshët e fermave, ndërmarrjet, objektet dhe pajisjet për qëllime të mbarështimit, kontrollin e udhëheqjes dhe mirëmbajtjes së dokumentacionit nga personat fizik dhe juridikë për përkujdesjen ndaj kafshëve.

1.2. të mbikëqyrë zbatimin e testimit të kafshëve të fermës;

1.3. të mbikëqyrë mirëmbajtjen e regjistrave, të dhënat dhe bazat e të dhënave të tjera;

1.4. të vendos nëse zbatuesit e programeve të aprovuara racore i plotësojnë kushtet e përcaktuara, kryejnë detyrat dhe aktivitetet në pajtim me programet e aprovuara të mbarështimit;

- 1.5. të kontrollojë dokumentacionin e përcaktuar të mbarështimit;
  - 1.6. të vendosë nëse janë plotësuar kushtet për tregtimin, grumbullimin dhe përdorimin e spermës, vezëve dhe embrioneve;
  - 1.7. të mbikëqyrë zbatimin e procedurës së vlerësimit dhe seleksionimit e kafshëve riprodhuese;
  - 1.8. të mbikëqyrë zbatimin e riprodhimit të kafshëve të fermës dhe plotësimin e kushteve për personat që e zbatojnë mbarësimin;
  - 1.9. të mbikëqyrë zbatimin e programit të aprovuar racor në pjesën që i referohet qendrave të mbarësimit.
2. Gjatë inspektimit, inspektori i veterinarisë dhe sigurisë së ushqimit përveç masave të përcaktuara nga rregulloret e tjera, po ashtu mund të urdhërojë eliminimin e mangësive dhe parregullsive në përdorimin e etiketimit.

Neni 74 **Masat e vendosura nga inspektori**

1. Përveç masave të përcaktuara në rregulloret e përgjithshme për inspektimet, inspektori i blegtorisë dhe peshkatarisë gjatë inspektimit mund të:
  - 1.1. urdhërojë që të rregullohet mbarështimi me kushtet e përcaktuara;
  - 1.2. urdhërojë eliminimin e mangësive dhe parregullsive në zbatimin e programeve të aprovuara racore;
  - 1.3. propozojë masat Ministrisë në lidhje me programet e aprovuara racore;
  - 1.4. urdhërojë eliminimin e mangësive dhe parregullsive në udhëheqjen e regjistrave, të dhënat dhe bazën e të dhënave;
  - 1.5. ndalojë mbledhjen, tregtimin, dhe përdorimin e spermës, vezëve dhe embrioneve, që nuk i plotësojnë kushtet e përcaktuara;
  - 1.6. urdhërojë eliminimin e mangësive dhe parregullsive në testimin e kafshëve të fermës;
  - 1.7. urdhërojë eliminimin e mangësive dhe parregullsive në ushtrimin e veprimtarisë së mbarësimit;
  - 1.8. të marrë masa për të eliminuar praktikën diskriminuese të një ndërmarrje të miratuar të mbarështuesve;
  - 1.9. urdhërojë eliminimin e mangësive dhe parregullsive në zbatimin e detyrave dhe aktiviteteve të tjera sipas këtij ligji.

2. Përveç kompetencave në pajtim me rregulloret e tjera, inspektori i veterinarisë dhe sigurisë së ushqimit ushtron kompetencat për të mbikëqyrë etiketimin e prodhimeve shtazore në lidhje me metodën e mbarështimit.

KREU XIV DISPOZITAT NDËSHKUESE

Neni 75 Kundërvajtjet

1. Me gjobe prej pesëqind (500) deri në njëmijë (1.000) Euro dënohet për kundërvajtje personi juridik nëse përdor etiketa dhe emërtime për produkte blegtorale, në kundërshtim me nenin 7 të këtij ligji.

2. Me gjobë prej dyqind (200) deri në pesëqind (500) Euro dënohet për kundërvajtje personi përgjigjes i personit juridik i cili vepron në kundërshtim me nenin 7 të këtij ligji.

3. Me gjobë prej njëmijë (1.000) deri në dymijë (2.000) Euro dënohet për kundërvajtje personi përgjegjës i personit juridik nëse:

3.1. dështojnë për të marrë matjet e performancës së kafshëve të fermës në qendrat e miratuara testuese në pajtim me nenin 27 të këtij ligji;

3.2. dështimi për mirëmbajtjen e regjistrave të fermës, regjistrat, shënimet si dhe bazat e të dhënave të tjera sipas nenin 28 të këtij ligji;

3.3. dështimi për të ruajtur librat amzë ose mirëmbajtjen e të njëjtës në pajtim me nenin 29 të këtij ligji;

3.4. dështimi për të ruajtur regjistrat e hibrideve ose mirëmbajtjen e të njëjtit në pajtim me nenin 30 të këtij ligji;

3.5. dështimi për të mbajtur dokumentet e përshkruara zooteknike ose të lëshimit të të njëjtave, në kundërshtim me nenin 36 të këtij ligji;

3.6. në rast të përcaktimit si kafshë riprodhuese, ndonjë kafshë që nuk përmbush kushtet e përshkruara vepron në kundërshtim me nenin 37 të këtij ligji;

3.7. përdorimi i meshkujve në kundërshtim me nenin 42, të këtij ligji;

3.8. tregtimi ose përdorimi i spermës në kundërshtim me nenin 43 të këtij ligji;

3.9. përdorimi i vezëve dhe embrioneve në kundërshtim me nenin 44 të këtij ligji;

3.10. vepron me kundërshtim me paragrafin 2 të nenit 50 të këtij ligji;

- 3.11. zbatimi i riprodhimit të kafshëve të fermës në kundërshtim me nenin 52 të këtij ligji;
  - 3.12. kryerja e aktivitetit të mbarësimit në kundërshtim me nenin 53 të këtij ligji;
  - 3.13. vepron në kundërshtim me paragrafët 3. dhe 4. të nenit 25, të këtij ligji;
  - 3.14. vepron në kundërshtim me nenin 69 të këtij ligji;
  - 3.15. dështimi për të siguruar parimet e jo-diskriminimit sipas nenit 22, të këtij ligji;
  - 3.16. tregtimi me material riprodhues në kundërshtim me nenin 68 të këtij ligji;
  - 3.17. importit dhe eksporti i materialit riprodhues në kundërshtim me nenin 71 të këtij ligji.
4. Dënohet me gjobë për kundravajtje personi fizik prej njëqind (100 €) deri në njëmijë (1.000) Euro, nese:
- 4.1. vepron ne kundërshtim me nenin 53 të këtij ligji;
  - 4.2. vepron në kundërshtim me paragrafin 4 të nenit 25 të këtij ligji;
  - 4.3. vepron në kundërshtim me nën-paragrafët 3.2., 3.5., 3.11., dhe 3.12, të paragrafit 3, të këtij neni;
  - 4.4 vepron me kundërshtim me nën-paragrafin 1.1. të paragrafit 1. të nenit 76, të këtij ligji.

Neni 76
Gjobat për shkelje në lidhje me kontrollin inspektues

1. Me gjobë prej treqind (300) deri në (500) Euro dënohet personi përgjegjës i personit juridik nëse:
- 1.1. nuk i siguron qasje të lirë dhe pengon në zbatimin e detyrës zyrtare inspektorit të blegtorisë dhe peshkatarisë;
  - 1.2. dështimit për të vepruar në pajtim me ndonjë vendim të zbatueshëm me të cilin inspektori ka urdhëruar zbatimin e masave të përcaktuara me këtë ligj.
2. Me gjobë prej njëqind (100) deri në treqind (300) Euro dënohet personi përgjegjës i subjektit juridik.

KREU XV
DISPOZITAT KALIMTARE DHE PËRFUNDIMTARE

Neni 77
Qendra mbarësimit

Qendra e mbarësimit artificial përcëkon veprimet e tyre me dispozitat e këtij ligji dhe rregulloret e nxjerra jo më vonë se dy (2) vite nga hyrja në fuqi e këtij ligji.

Neni 78
Dispozitat përfundimtare

Të gjitha mjetet e grumbulluara nga zbatimi i këtij ligji derdhen në Buxhetin e Kosovës.

Neni 79

Aktet nënligjore për zbatimin e këtij ligji nxirren brenda afatit kohor prej dymbëdhjetë (12) muajsh, nga dita e hyrjes në fuqi të këtij ligji.

Neni 80
Shfuqizimi

Me hyrjen në fuqi të këtij ligji, shfuqizohet Ligji Nr.2004/33 për Blegtorinë e Kosovës (Gazeta Zyrtare e Republikës së Kosovës Nr.18/01.11.2007) dhe të gjitha dispozitat dhe aktet tjera normative të cilat janë në kundërshtim me këtë ligj.

Neni 81
Hyrja në fuqi

Ky ligj hyn në fuqi pesëmbëdhjetë (15) ditë pas publikimit në Gazetën zyrtare të Republikës së Kosovës.

Ligji Nr. 04/L-191
6 qershor 2013

Kryetari i Kuvendit të Republikës së Kosovës,

_____
Jakup KRASNIQI